

EIII/6,9

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
Univerze v Ljubljani
LJUBLJANA, Aškerčeva 12/II

NEKATERI SOCIALNOGEOGRAFSKI INDIKATORJI RAZVOJNIH PROSTORSKIH
RAZLIK V OBČINI SLOVENSKA BISTRICA

Januar 1974

Isdelala:
Dorica URANJEK

Tw. A. : 85

1. Uvod

Ozemlje občine Slovenska Bistrica je prehodno območje iz predalp-skega v subpanonski svet. Fiziognomsko spada občina Slovenska Bistrica v območje Severovzhodne Slovenije. Če bi le na kratko in nazorno želeli predstaviti občino, bi navedli dve vrsti podatkov za občino kot celoto.

Tabela št. 1: Zemljiške kategorije v občini v % /glej prilogo/.

Podatki nazorno kažejo v katero smer gre trend izrabe zemlje oziroma kmetijstva samega. Razmerje med zemljiškimi kategorijami se je zelo spremenilo. Najbolj je upadel delež sadovnjakov, za 10% se je zmanjšal delež njivskih površin, padel je tudi delež travnikov, močno pa se je povečal delež gozdov. Proces preraščanja pašnikov in travnikov z gozdovi - ogozdovanje je zlasti napredoval v katasterskih občinah, ki ležijo v severnem delu občine na pohorskih pobočjih, deloma pa se to opaža tudi v ožjih Dravinjskih gorica med cesto Slovenske Konjice - Maribor na severu in dolino Dravinje na jugu. Drug izrazit proces pa je ozelenjevanje, ki pomeni opuščanje njivskih površin, sadovnjakov in vinogradov, ki jih zarašča trava.

Naslednjo grobo karakteristiko občine Slovenska Bistrica nam pokaže zaposlitvena struktura prebivalstva v občini.

Tabela št. 2: Aktivno prebivalstvo po dejavnostih v absolutnih številkah /glej prilogo/.

Tabela št. 3: Aktivno prebivalstvo po dejavnostih v % /glej prilogo/.

Za leto 1948 ostalih podatkov nisem mogla dobiti.

Tabela pokaže, da se je delež kmečkega prebivalstva zmanjšal v letu 1971 na 33,7%, delež zaposlenih v industriji pa je 43,0%. Prav tako je narasel delež zaposlenih v trgovini in gostinstvu (5,9%) in obrti (6,2%). Dokaj veliko postavke - 6% vseh zaposlenih predstavlja-

je delavci na začasnem delu v inozemstvu. Zlasti zadnji podatek nam pove, da je delovnih mest v občini na eni strani premalo, na drugi strani pa je struktura delovnih mest neugodna in se si bili zato delavci primorani poiskati zaposlitev v inozemstvu.

2. Ugotavljanje različnih gospodarsko razvitih območij v občini Slovenska Bistrica

Z obdelavo demografskih elementov po 61 katastrskih občinah občine Slovenska Bistrica smo lahko ugotovili, da izstopajo na njenem ozemlju različna območja - pasovi, ki se med seboj ne ločijo le po demografskih znakih, temveč tudi po drugih značilnostih, zlasti gospodarskih, socialnih in prirodnogeografskih. Ti različni pasovi si od severa proti jugu sledijo takole:

1. Območje Podpohorskih goric, ki segajo v občino Slovenska Bistrica
 2. Sorazmerno ozek pas ob glavni prometni poti, ki vodi iz smeri Celje, Slovenjske Konjice skozi Slovensko Bistrico in proti Mariboru, ki se ob Slovenski Bistrici razširi in zajema tudi dolino ob Ložnici s večjim centralnim krajem Oplotnice
 3. Dravinjskih goric - območje, ki je zaradi dokaj razgibanega sveta precej heterogeno
 4. Kot četrti območje pa izstopa dolina Dravinje, v kolikor sega na ozemlje občine Slovenska Bistrica, na katero se deloma veže tudi Seleznica, njeno središče je v Poljčanah, ki imajo vlogo večje centralne vasi s nekaj industrije.
- Kje je vzrok, da so se na ozemlju občine Slovenska Bistrica izluščila ta območja, ki se med seboj razlikujejo po gospodarski razvitosti? Prvi faktor so prirodni pogoji, zlasti relief, ki daje vsem območjem

različno podobo. Na ozemlju občine se nizajo različni reliefni tipi - od sorazmerno visokih, s gozdovi poraslih pobočij Pohorja, ki dajejo osnovo zlasti gozdarstvu in predelavi lesa, tu so Podpohorske gorice, ki predvsem v severovzhodnem delu občine (okoli Ritoznoja) nudijo ugodne pogoje za razvoj vinogradništva, pa dolina ob rečici Ložnici - nižji svet ob cesti Celje - Maribor, kjer je dosti njivskih površin. Drugačni so pogoji v Dravinjskih goricah južno od prometne žile, kjer gričevnate površje in oddaljenost in slaba prometna povezanost s gospodarskimi središči pogojuje slabe demografske in tudi gospodarske strukture. Kot četrto območje pa se izloči dolina Dravinje in pas ob Šeležniški progi, ki s Poljčanami kot krajem s nekaj industrije nudi ugodnejše pogoje za razvoj kmetijstva.

Važen faktor pri oblikovanju teh območij je prometna povezanost in oddaljenost od središč gospodarskega življenja. Zlasti pomembna je stara prometna pot, ki je včasih povezovala Celcjo in Poetovio, danes pa je del slovenskega cestnega križa, ki povezuje Celje in osrednjo Slovenijo s Mariborom in tudi Ptujem. Tu je še cesta, ki vodi iz Slovenske Bistrice proti Poljčanam in proti jugu in še cesta, ki iz Slovenske Bistrice preko Vitanja vodi v Kislinjsko dolino. Prav te prometne poti, ki so nastale v glavnem še v rimski dobi, so bile povod za nastajanje naselij ne samo kmečkega značaja. Z izgradnjo železnice, ki poteka v osredju Dravinjskih goric skozi Poljčane in preko Boškega hribovja, se je prometno omrežje v marsičem bistveno spremenilo. Tudi Šeležniška proga je postala tisti faktor, ki je pogojeval bolj razgibano gospodarsko aktivnost.

Naslednji faktor nastanka različno razvitih gospodarskih območij občine je nastanek in potek poselitve, ki je v posameznih območjih izoblikoval različne tipe naselij - tako večje vasi pod Pohorjem,

naselja tudi nekmečkega značaja (obcestne vasi) ob glavni prometni cesti, zaselke ali manjše vasi v Dravinjskih gorica in spet nekaj večje vasi ob železnici.

Glede na faktorje, ki smo jih navedli, lahko ugotavljamo, v kakšnih pogojih se je razvijala demografska in gospodarska struktura posameznih področij. Vsekakor so bili odločujoči faktorji pri oblikovanju teh področij trije faktorji - reliefna izoblikovanost, prometna povezanost in oddaljenost od gospodarskih središč občine, ki nekatera v večji, druga pa v manjši meri ali pa sploh ne omogočajo dnevno migracijo delovne sile.

3. Analiza območij občine Slovenska Bistrica

Posamezne demografske elemente smo prikazali po osnovnih statističnih enotah - katastrskih občinah, da bi s tem lažje in bolj nazorno prikazali prostorsko diferenciacijo občine Slovenska Bistrica. Karte, ki smo jih izdelali v ta namen, so naslednje:

1. Delež čistih kmečkih gospodinstev leta 1966 po k.o.
2. Delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinstev leta 1966 po k.o.
3. Delež kmečkega prebivalstva po k.o. leta 1969
4. Prirodna rast prebivalstva v obdobju 1961-1969
5. Migracijski saldo v obdobju 1961-1969
6. Gibanje števila prebivalstva v razdobjih 1953-1961 in 1961-1969
7. Tipi demografskih območij leta 1969 po k.o.

Tabela št. 3: Sumarnik: Delež čistih kmečkih gospodinstev po katastrskih občinah leta 1966 (glej prilogo).

Tabela št. 4: Sumarnik: Delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinstev po k.o. leta 1966

Tabela št. 5: Sumarnik: Delež kmečkega prebivalstva po k.o. leta 1969

Tabela št.6: Sumarnik: Prirodna rast prebivalstva po k.o. od leta 1961-1969 (glej prilogo).

Tabela št.7: Sumarnik: Migracijski saldo po k.o. v razdobju 1961-1969 (glej prilogo).

Tabela št.8: Sumarnik: Gibanje števila prebivalstva po k.o. v razdobju 1953 - 1961 in 1961 - 1969 (glej prilogo).

Tabela št.9: Sumarnik: Tipi demografskih območij v občini Slovenska Bistrica leta 1969 (glej prilogo).

Posebni demografski elementi na kartah so nam pokazali, da se občina Slovenska Bistrica deli na več območij in sicer:

1. Prvo območje zavzema Podpohorske gorice, ki obsegajo severni del občine in segajo do gričevnatega sveta, ki meji na dolino Ložnice in na svet ob glavni cesti. Prirodna rast v tem območju je še pozitivna, migracijski saldo znaša pod 10 ‰, to se pravi, da je odseljevanje iz teh območij proti središču občine zelo močno, trend gibanja števila prebivalstva pa nam v 5 katastrskih občinah tega območja (Bojtina, Frajhačaj, Sv. Urh, Oselj in Prebukovje) kaže na ekstremno močno odhajanje mladih ljudi. To je področje praznjenja kulturne pokrajine, na zemlji ostajajo le ostareli ljudje, ki niso več sposobni naravne reprodukcije prebivalstva /urnljivost je večja od rodnosti/. Za celotni severni del občine, ki zajema približno 14 katastrskih občin, je značilna nefunkcionalna demografska struktura, in nujno bi bilo s posebnimi ukrepi zavreti praznenje prostora in deagrarizacije in staranje prebivalstva.

2. Drugo, povsem drugačno območje zavzema pas ob cesti Celje - Maribor, spodnje doline rečice Ložnice, področje okrog Opltnice in obsega še pohorsko vinorodno gričevje v severovzhodnem delu občine blizu Polskavei in sega vse do Fragerskega. V primerjavi s prej omenjenim pasom, ki leži severno od tega, je to

območje živahnih gospodarskih tokov, večje prostorske in socialne mobilnosti prebivalstva. To je večje doseljevanje prebivalstva iz ostalih delov občine, okrog središča gospodarskega življenja in sedeža občine Slovenske Bistrice se oblikuje cona urbanizacije. Iz ostalih krajev tega območja je prometna povezanost do Slovenske Bistrice tako ugodna, da je možna dnevna migracija delovne sile iz manjših krajev. Karta "Tipi demografskih območij" pokaže, da se tu demografsko neogrožena tako agrarna (dolina Ložnice) kot neagrarna območja. Katastrska občina Slovenska Bistrica pa je področje najintenzivnejše prostorske mobilnosti prebivalstva. Za celotno omenjeno območje je značilna funkcionalna demografska struktura, ki je posledica doseljevanja predvsem mladih ljudi, ki so našli zaposlitev v neagrarnih dejavnostih.

3. Tretje območje predstavlja del Dravinjskih goric med zgoraj omenjenim območjem in območjem - dolino reke Dravinje ter železniško progo. Vendar to območje ni enotno. Po stopnji gospodarske razvitosti ga lahko delimo na dva dela:

a./vzhodni del tega območja, ki je bolj odmaknjen od prometnih poti, beleži padec števila prebivalstva v obeh razdobjih v dveh katastrskih občinah (Medrače in Štatenberg) ter tri katastrske občine, ki beležijo rast prebivalstva v obdobju 1961 - 1969. Ta del Dravinjskih goric bi tudi lahko označili za demografsko absolutno ogroženo ali demografsko relativno ogroženo območje s več ali manj nefunkcionalno strukturo.

b./zahodni del Dravinjskih goric pa leži ob cesti Slovenska Bistrica - Polčane, kar omogoča prebivalstvu tega območja dnevne migracije v zaposlitvene centre in zaradi tega je prebivalstvena struktura bolj ugodna - prirodna rast prebivalstva je pozitivna, gibanje števila prebivalstva je v fazi stag-

nacije.

4. Četrty pas zavzema skrajni južni del občine - in sicer Dravinjsko dolino, kjer poteka tudi Šelešniška proga. Tu so tudi Poljčane z nekaj inštrije, železnica pa omogoča tudi dnevne migracije delovne sile. Tudi to področje iskazuje stagnacijo pri gibanju prebivalstva v obeh razdobjih, delež čiste- ga kmečkega prebivalstva leta 1969 se je gibal od 15 - 40 %.

Seznam katasterskih občin v občini Slovenska Bistrica

Štev. k.o. Ime k.o.

Štev. k.o. Ime k.o.

725 Kot

726 Planina

727 Smrečno

728 Bojtina

729 Frajhajm

730 Šmartno na Pohorju

731 Ošelj

732 Sv. Urh

733 Rep

734 Malo Tinje

735 Tinjska gora

736 Visole

737 Juriška vas

738 Prebukovje

739 Kalše

740 Oglenjščak

741 Bukovec

742 Zgornja Polskava

743 Gabernik

744 Ritoznoj

745 Kovača vas

746 Šentovec

747 Pokošje

748 Spodnja Polskava

749 Stražgonjca

750 Vrhloga

751 Črešnjevce

752 Spodnja nova vas

753 Slovenska Bistrica

754 Zgornja Bistrica

755 Spodnja Ložnica

756 Zgornja Ložnica

757 Gladomes

758 Okoška vas

759 Zlogona gora

760 Koritno

761 Božje

762 Brezje

763 Oplotnica

764 Zgornje Grušovlje

765 Vrhole

766 Cigonca

767 Žabljek

768 Hošnica

769 Laporje

770 Vrhole

771 Pretrež

772 Štatenberg

773 Pečke

774 Stopno

775 Dežno

776 Jelovec

777 Modraše

778 Brezje

779 Pekel

780 Stanovsko

781 Lušečka vas

782 Poljčane

783 Studenica

784 Hrastovec

785 Sv. Ana

ZEMLJIŠKE KATEGORIJE V OBČINI SLOVENSKA BISTRICA V %

Leto	skupaj površ.	njive i. vrtovi	sadovnjaki	vino- gradi	trav- niki	paš- niki	goz- dovi	nerodo- vitno
<u>1961</u>	100	25,5	23,0	2,5	25,0	7,3	36,0	----
<u>1971</u>	100	15,0	4,9	1,6	19,3	3,6	51,8	1,3
družb. sektor	27,7	2,6	0,2	0,4	1,0	0,3	20,3	0,9

AKTIVNO PREBIVALSTVO PO DEJAVNOSTIH V %

Leto	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<u>1948</u>	100	60,6	-	49,7	-	-	-	-	-	-	--	-	-	39,4
<u>1953</u>	100	49,1	17,5	56,3	2,0	2,0	3,1	3,5	5,4	4,4	5,8	13,7	-	51,8
<u>1961</u>	100	41,5	25,3	43,6	2,4	3,2	4,6	3,9	4,9	7,6	4,5	19,4	-	48,5
<u>1971</u>	100	43,0	29,0	33,7	2,0	3,8	4,8	5,9	6,2	6,9	1,7	-	6,0	47,0

Znaki v tabeli:

- 1.-Skupno število prebivalcev
- 2.-Aktivno prebivalstvo
- 3.-Rudarstvo in industrija
- 4.-Kmetijstvo
- 5.-Gozdarstvo
- 6.-Gradbeništvo
- 7.-Promet

- 8.- Trgovina in gostinstvo
- 9.- Obrt
- 10.- Uprava, kultura, komunalna dejavnost
- 11.- Izven dejavnosti
- 12.- Osebe z lastnimi dohodki
- 13.- V tujini
- 14.- Vzdrževano prebivalstvo

S U M A R N I K : DELEŽ ČISTIH KMEČKIH GOSPODINJSTEV PO KATASTRSKIH OBČINAH LETA 1966

Kategorije		nađ 50%	30,1 - 50,0%	20,0 - 30,0%	10,0 - 20,0%	10,0% i.manj	skup
Čista kmečka gospodinjstva	štev.	215	676	564	298	87	1.780
	%	12,1	38,0	28,3	16,7	4,9	100
Katasterske občine	štev.	8	21	16	11	5	61
	%	13,1	34,5	26,2	18,0	8,2	100

TABELA 4

S U M A R N I K : DELEŽ MEŠANIH DELAVSKO-KMEČKIH GOSPODINJSTEV PO KATASTERSKIH OBČINAH LETA 1966

Kategorije		10% i. manj	10,1 - 20,0%	20,1 - 25,0%	25,1 - 30,0%	nad 30%	skupaj
Mešano delavsko	štev.	101	443	135	155	630	1.464
kmeč.gospodinja.	%	6,9	30,3	9,2	10,6	43,0	100
Katasterske	štev.	7	24	9	8	13	61
občine	%	11,5	39,3	14,8	13,1	21,3	100

S U M A R N I K : DELEŽ KMEČKEGA PREBIVALSTVA PO KATASTERSKIH OBČINAH LETA 1969

Kategorije/ delež	1,1 - 5,0%	5,1 - 15,0%	15,1 - 40,0%	40,1 - 75,0%	nad 75%	neposeljeno
Površina v ha	1.039	732	9.075	19.566	1.011	5.506
%	2,8	2,0	24,7	52,9	2,7	14,9
Prebivalstvo abs.št. leta 1969	155	281	2.659	6.339	350	skupaj 9.784
%	1,6	2,9	27,2	64,8	3,5	100
Katasterske občine	abs.št. 2	2	16	39	2	61
%	3,3	3,3	26,2	63,9	3,3	100
Gibanje prebival. 1953	štev.pr. 358	361	3.659	8.029	477	12.884
i 1953/61	89,4	95,6	75,8	76,8	86,6	77,8
Gibanje prebival. 1961	štev.pr. 320	345	2.774	6.168	413	10.020
i 1961/69	48,4	81,4	95,9	102,8	84,7	97,6
Gibanje prebival. 1969	štev.pr. 155	281	2.659	6.339	350	9.784
i 1953/69	43,3	77,8	72,7	79,0	73,4	75,9

S U M A R N I K : P R I R O D N A R A S T P R E B I V A L S T V A P O K A T A S T E R S K I H O B Ć I N A H 1 9 6 1 - 1 9 6 9

Kategorije/ delež		Negativno i.0,0%	0,1 - 5,0%	5,1 - 10,0%	10,1 in več %
Površine v	ha	2.678	7.886	12.478	8.321
	%	7,3	21,4	33,8	22,6
Prebivals. v	abs.št.	1.687	6.364	14.231	7.957
	abs.št.	1.687	6.364	14.231	7.957
	%	5,6	21,0	47,1	26,3
Katasterske občine v	abs.št.	5	15	25	16
	%	8,2	24,6	41,0	26,2

S U M A R N I K : MIGRACIJSKI SALDO PO KATASTERSKIH OBČINAH V RAZDOBJU 1961 - 1969

Kategorije / delež		pozitivni	od 0,0% - 10%	manj kot 10%	skupaj
Površine v	ha	3.454	15.360	18.057	36.929
	%	9,3	41,6	49,1	100
Prebivalstvo v	abs.št.	6.423	15.828	7.988	30.239
	%	21,3	52,3	26,4	100
Katasterske občine v	abs.št.	8	31	22	61
	%	13,1	50,8	36,1	100

TABELA 8

S U M A R N I K : GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA PO KATASTERSKIH OBČINAH V RAZDOBJU 1953-1961, 1961-1969

Kategorije	A ₁	A ₂	A ₃	B ₁	B ₂	B ₃	C ₁	C ₂	C ₃
Površine v ha	1.797	3.937	6.334	736	9.079	3.198	510	2.433	3.339
%	4,9	10,7	17,2	2,0	24,6	8,7	1,4	6,6	9,0
Prebivalstvo v abs.št.	5.781	3.044	4.093	995	10.465	1.672	417	1.867	1.905
%	19,1	10,1	13,5	3,3	34,6	5,5	1,4	6,2	6,3
Katasterske občine abs.št.	5	8	8	2	16	7	2	6	7
%	8,2	13,1	13,1	3,3	26,2	11,5	3,3	9,8	11,5
Gibanje štev.preb.									
<u>1953</u> štev.preb.	3.769	2.675	4.108	913	10.264	1.847	424	2.133	2.380
i 1953/61	126,8	111,9	111,4	101,5	102,2	99,8	83,3	88,1	90,0
<u>1961</u> štev.preb.	4.780	1.992	4.575	927	10.491	1.847	353	1.879	2.141
i 1961/69	120,9	101,7	89,5	107,3	99,8	90,7	118,1	99,4	89,0
<u>1969</u> štev.preb.	5.781	3.044	4.093	995	10.465	1.672	417	1.867	1.905
i 1953/69	153,4	113,4	99,6	109,0	102,0	90,5	98,3	87,5	80,0

ZNAKI V TABELI 8

- A_1 = rast v obeh razdobjih
 A_2 = rast v prvem in stagnacija v drugem razdobju
 A_3 = rast v prvem in padec v drugem razdobju
- B_1 = stagnacija v prvem in rast v drugem razdobju
 B_2 = stagnacija v obeh razdobjih
 B_3 = stagnacija v prvem in padec v drugem razdobju
- C_1 = padec v prvem in rast v drugem razdobju
 C_2 = padec v prvem in stagnacija v drugem razdobju
 C_3 = padec v obeh razdobjih

S U M A R N I K : TIPI DEMOGRAFSKIH OBMOČIJ V OBČINI SLOVENSKA BISTRICA LETA 1969

Kategorije	Površina v		Prebivalstvo		Katasterske občine	
	ha	%	Štev.:	stvo %	Štev.	%
Absolutno ogrožena pretežno agrar.področja	3.042	8,3	1.562	5,2	6	9,8
Relativno ogrožena pretežno agrar.področja	5.309	14,4	4.193	13,8	7	11,5
Neogrožena pretežno agrar. področja	6.927	18,8	4.461	17,8	14	22,9
Relativno ogrožena pretežno agrar.področja	1.439	3,9	479	1,8	2	3,3
Neogrožena pretežno neagrarna področja	14.646	39,7	19.544	64,3	32	52,5

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
Univerze v Ljubljani
LJUBLJANA, Aškerčeva 12/II

NEKATERI SOCIALNOGEOGRAFSKI INDIKATORJI RAZVOJNIH PROSTORSKIH
RAZLIK V OBČINI SLOVENSKA BISTRICA

Januar 1974

Izdelala:

Dar ka URANJEK

1. Uvod

Ozemlje občine Slovenska Bistrica je prehodno območje iz predalp-skega v subpanonski svet. Fiziognomsko spada občina Slovenska Bistrica v območje Severovzhodne Slovenije. Če bi le na kratko in nazorno želeli predstaviti občino, bi navedli dve vrsti podatkov za občino kot celoto.

Tabela št. 1: Zemljiške kategorije v občini v % /glej prilogo/.

Podatki nazorno kažejo v katero smer gre trend izrabe zemlje oziroma kmetijstva samega. Razmerje med zemljiškimi kategorijami se je zelo spremenilo. Najbolj je upadel delež sadovnjakov, za 10% se je zmanjšal delež njivskih površin, padel je tudi delež travnikov, močno pa se je povečal delež gozdov. Proces preraščanja pašnikov in travnikov z gozdovi - ogozdovanje je zlasti napredoval v katasterskih občinah, ki ležijo v severnem delu občine na pohorskih pobočjih, deloma pa se to opaža tudi v ožjih Dravinjskih goricah med cesto Slovenske Konjice - Maribor na severu in dolino Dravinje na jugu. Drug izrazit proces pa je ozelenjevanje, ki pomeni opuščanje njivskih površin, sadovnjakov in vinogradov, ki jih zarašča trava.

Naslednjo grobo karakteristiko občine Slovenska Bistrica nam pokaže zaposlitvena struktura prebivalstva v občini.

Tabela št. 2: Aktivno prebivalstvo po dejavnostih v absolutnih številkah /glej prilogo/.

Tabela št. 3: Aktivno prebivalstvo po dejavnostih v % /glej prilogo/.

Za leto 1948 ostalih podatkov nisem mogla dobiti.

Tabela pokaže, da se je delež kmečkega prebivalstva zmanjšal v letu 1971 na 33,7%, delež zaposlenih v industriji pa je 43,0%. Prav tako je narasel delež zaposlenih v trgovini in gostinstvu (5,9%) in obrti (6,2%). Dokaj veliko postavko - 6% vseh zaposlenih predstavlja-

jo delavci na začasnem delu v inozemstvu. Zlasti zadnji podatek nam pove, da je delovnih mest v občini na eni strani premalo, na drugi strani pa je struktura delovnih mest neugodna in so si bili zato delavci primorani poiskati zaposlitev v inozemstvu.

2. Ugotavljanje različnih gospodarsko razvitih območij v občini Slovenska Bistrica

Z obdelavo demografskih elementov po 61 katastrskih občinah občine Slovenska Bistrica smo lahko ugotovili, da izstopajo na njenem ozemlju različna območja - pasovi, ki se med seboj ne ločijo le po demografskih znakih, temveč tudi po drugih značilnostih, zlasti gospodarskih, socialnih in prirodnogeografskih. Ti različni pasovi si od severa proti jugu sledijo takole:

1. Območje Podpohorskih goric, ki segajo v občino Slovenska Bistrica

2. Sorazmerno ozek pas ob glavni prometni poti, ki vodi iz smeri Celje, Slovenjske Konjice skozi Slovensko Bistrico in proti Mariboru, ki se ob Slovenski Bistrici razširi in zajema tudi dolino ob Ložnici z večjim centralnim krajem Oplotnico.

3. Dravinjskih goric - območje, ki je zaradi dokaj razgibanega sveta precej heterogeno

4. Kot četrto območje pa izstopa dolina Dravinje, v kolikor sega na ozemlje občine Slovenska Bistrica, na katero se deloma veže tudi železnica, njeno središče je v Poljčanah, ki imajo vlogo večje centralne vasi z nekaj industrije.

Kje je vzrok, da so se na ozemlju občine Slovenska Bistrica izluščila ta območja, ki se med seboj razlikujejo po gospodarski razvitosti? Prvi faktor so prirodni pogoji, zlasti relief, ki daje vsem območjem

različno podobo. Na ozemlju občine se nizajo različni reliefni tipi - od sorazmerno visokih, z gozdovi poraslih pobočij Pohorja, ki dajejo osnovo zlasti gozdarstvu in predelavi lesa; tu so Podpohorske gorice, ki predvsem v severovzhodnem delu občine (okolj Ritoznoja) nudijo ugodne pogoje za razvoj vinogradništva, pa dolina ob rečici Ložnici - nižji svet ob cesti Celje - Maribor, kjer je dosti njivskih površin. Drugačni so pogoji v Dravinjskih goricah južno od prometne žile, kjer gričevnato površje in oddaljenost in slaba prometna povezanost z gospodarskimi središči pogojuje slabo demografsko in tudi gospodarsko strukturo. Kot četrto območje pa se izloči dolina Dravinje in pas ob železniški progi, ki s Poljčanami kot krajem z nekaj industrije nudi ugodnejše pogoje za razvoj kmetijstva.

Važen faktor pri oblikovanju teh območij je prometna povezanost in oddaljenost od središč gospodarskega življenja. Zlasti pomembna je stara prometna pot, ki je včasih povezovala Celeio in Poetovio, danes pa je del slovenskega cestnega križa, ki povezuje Celje in osrednjo Slovenijo z Mariborom in tudi Ptujem. Tu je še cesta, ki vodi iz Slovenske Bistrice proti Poljčanam in proti jugu in še cesta, ki iz Slovenske Bistrice preko Vitanja vodi v Mislinjsko dolino. Prav te prometne poti, ki so nastale v glavnem že v rimski dobi, so bile povod za nastajanje naselij ne samo kmečkega značaja. Z izgradnjo železnice, ki poteka v osredju Dravinjskih goric skozi Poljčane in preko Bočkega hribovja, se je prometno omražje v marsičem bistveno spremenilo. Tudi železniška proga je postala tisti faktor, ki je pogojeval bolj razgibano gospodarsko aktivnost.

Naslednji faktor nastanka različno razvitih gospodarskih območij občine je nastanek in potek poselitve, ki je v posameznih območjih izoblikoval različne tipe naselij - tako večje vasi pod Pohorjem,

naselja tudi nekmečkega značaja (obcestne vasi) ob glavni prometni cesti, zaselke ali manjše vasi v Dravinjskih gorica in spet nekaj večje vasi ob železnici.

Glede na faktorje, ki smo jih navedli, lahko ugotavljamo, v kakšnih pogojih se je razvijala demografska in gospodarska struktura posameznih področij. Vsekakor so bili odločilni faktorji pri oblikovanju teh področij trije faktorji - reliefna izoblikovanost, prometna povezanost in oddaljenost od gospodarskih središč občine, ki nekatera v večji, druga pa v manjši meri ali pa sploh ne omogočajo dnevno migracijo delovne sile.

3. Analiza območij občine Slovenska Bistrica

Posamezne demografske elemente smo prikazali po osnovnih statističnih enotah - katastrskih občinah, da bi s tem lažje in bolj nazorno prikazali prostorsko diferenciacijo občine Slovenska Bistrica. Karte, ki smo jih izdelali v ta namen, so naslednje:

1. Delež čistih kmečkih gospodinstev leta 1966 po k.o.
2. Delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinstev leta 1966 po k.o.
3. Delež kmečkega prebivalstva po k.o. leta 1969
4. Prirodna rast prebivalstva v obdobju 1961-1969
5. Migracijski saldo v obdobju 1961-1969
6. Gibanje števila prebivalstva v razdobjih 1953-1961 in 1961-1969
7. Tipi demografskih območij leta 1969 po k.o.

Tabela št. 3: Sumarnik: Delež čistih kmečkih gospodinstev po katastrskih občinah leta 1966 (glej prilogo).

Tabela št. 4: Sumarnik: Delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinstev po k.o. leta 1966

Tabela št. 5: Sumarnik: Delež kmečkega prebivalstva po k.o. leta 1969

Tabela št.6: Sumarnik: Prirodna rast prebivalstva po k.o. od leta 1961-1969 (glej prilogo).

Tabela št.7: Sumarnik: Migracijski saldo po k.o. v razdobju 1961-1969 (glej prilogo).

Tabela št.8: Sumarnik: Gibanje števila prebivalstva po k.o. v razdobju 1953 - 1961 in 1961 - 1969 (glej prilogo).

Tabela št.9: Sumarnik: Tipi demografskih območij v občini Slovenska Bistrica leta 1969 (glej prilogo).

Posamezni demografski elementi na kartah so nam pokazali, da se občina Slovenska Bistrica deli na več območij in sicer:

1. Prvo območje zavzema Podpohorske gorice, ki obsegajo severni del občine in segajo do gričevnatega sveta, ki meji na dolino Ložnice in na svet ob glavni cesti. Prirodna rast v tem območju je še pozitivna, migracijski saldo znaša pod 10 %, to se pravi, da je odseljevanje iz teh območij proti središču občine zelo močno, trend gibanja števila prebivalstva pa nam v 5 katastrskih občinah tega območja (Bojtina, Frajnhajm, Sv. Urh, Oselj in Prebukovje) kaže na ekstremno močno odhajanje mladih ljudi. To je področje praznjenja kulturne pokrajine, na zemlji ostajajo le ostareli ljudje, ki niso več sposobni naravne reprodukcije prebivalstva /umrljivost je večja od rodnosti/. Za celotni severni del občine, ki zajema približno 14 katastrskih občin, je značilna nefunkcionalna demografska struktura, in nujno bi bilo s posebnimi ukrepi zavreti praznenje prostora in deagrarizacije in staranje prebivalstva.

2. Drugo, povsem drugačno območje zavzema pas ob cesti Celje - Maribor, spodnjo dolino rečice Ložnice, področje okrog Opltnice in obsega še pohorsko vinorodno gričevje v severovzhodnem delu občine blizu Polskavei in sega vse do Pragerskega. V primerjavi s prej omenjenim pasom, ki leži severno od tod, je to

območje živahnih gospodarskih tokov, večje prostorske in socialne mobilnosti prebivalstva. To je večje doseljevanje prebivalstva iz ostalih delov občine, okrog središča gospodarskega življenja in sedeža občine Slovenske Bistrice se oblikuje cona urbanizacije. Iz ostalih krajev tega območja je prometna povezanost do Slovenske Bistrice tako ugodna, da je možna dnevna migracija delovne sile iz manjših krajev. Karta "Tipi demografskih območij" pokaže, da so tu demografsko neogrožena tako agrarna (dolina Ložnice) kot neagrarna območja. Katastrska občina Slovenska Bistrica pa je področje neintegritivnejše prostorske mobilnosti prebivalstva. Za celotno omenjeno območje je značilna nefunkcionalna demografska struktura, ki je posledica doseljevanja predvsem mladih ljudi, ki so našli zaposlitev v neagrarnih dejavnostih.

3. Tretje območje predstavlja del Dravinjskih goric

med zgoraj omenjenim območjem in območjem - dolino reke Dravinje ter železniško progo. Vendar to območje ni enotno. Po stopnji gospodarske razvitosti ga lahko delimo na dva dela:

a./vzhodni del tega območja, ki je bolj odmaknjen od prometnih poti, beleži padec števila prebivalstva v obeh razdobjih v dveh katastrskih občinah (Modraže in Štatenberg) ter tri katastrske občine, ki beležijo rast prebivalstva v obdobju 1961 - 1969. Ta del Dravinjskih goric bi tudi lahko označili za demografsko absolutno ogroženo ali demografsko relativno ogroženo območje z več ali manj nefunkcionalno strukturo.

b./zahodni del Dravinjskih goric pa leži ob cesti

Slovenska Bistrica - Polčane, kar omogoča prebivalstvu tega območja dnevno migracijo v zaposlitvene centre in zaradi tega je prebivalstvena struktura bolj ugodna - prirodna rast prebivalstva je pozitivna, gibanje števila prebivalstva je v fazi stag-

nacije.

4.Četrty pas zavzema skrajni južni del občine - in sicer Dravinjsko dolino, kjer poteka tudi železniška proga. Tu so tudi Poljčane z nekaj ind ustrije, železnica pa omogoča tudi dnevno migracijo delovne sile. Tudi to področje izkazuje stagnacijo pri gibanju prebivalstva v obeh razdobjih, delež čiste- ga kmečkega prebivalstva leta 1969 se je gibal od 15 - 40 %.

